

Қ А Р О Р И
ПЛЕНУМИ СУДИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
№ 11

аз 19 декабри соли 2008

шаҳри Душанбе

Дар бораи тачрибаи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ марбут ба гирифтани, додани пора ва ришвадихии тичоратӣ
(бо тағйири иловаҳое, ки бо қарорҳои Пленум аз 23 ноябри соли 2012, №30, аз 29 сентябри соли 2014, № 7 ва аз 24 июли соли 2019, №3 ворид карда шудаанд)

Бо мақсади таъмини татбиқи дуруст ва яхелаи қонунгузорие, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои гирифтани, додани пора ва ришвадихии тичоратӣ пешбинӣ менамояд, дар асоси моддаи 27 Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон», Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, -

Қ А Р О Р К А Р Д:

1. Дикқати судҳо ба он ҷалб карда шаванд, ки ҷиноятҳои марбут ба гирифтани, додани пора ва ришвадихии тичоратӣ масъалахоёро ба миён меорад, ки ба амният, субботи ҷомеа, арзишҳои падидаҳои демократӣ, меъёрҳои ахлоқӣ ва адолат ҳалал расонида, ба рушду устувории давлат ва тартиботи ҳуқуқии он ба таърири ҷиддӣ зарар мерасонад.

2. Судҳо ҳангоми иҷро намудани талаботи қонун дар бораи ҳамаҷониба, пурра ва ҳолисона тафтиш намудани ҳолатҳои қор, бояд мавқеи мансабии шахсоне, ки ба гирифтани пора айбдор карда мешаванд, нақши воқеии ҳар яке аз онҳоро дар содир намудани ҷиноят, мавҷуд будани ҳолатҳои бандубасткунандаи гирифтани ва додани пораро муқаррар намоянд.

Талаботи дар боло зикргардида бояд мавриди баррасии парвандаҳо нисбати шахсе, ки дар содир намудани ҷиноятҳои ришвадихии тичоратӣ айбдор карда шудаанд, низ ба назар гирифта шаванд.

3. Барои пай дар пай ноил шудан ба амалӣ гардонидани принсипи ногузирии ҷавобгари ҷиноятӣ муайян кардан зарур аст, ки оё аз ҷониби мақомоти тафтишоти пешакӣ ҷиҳати ошкор сохтани ҳамаи иштирокчиёни ҷиноят ва ҳамаи лаҳзаҳои фаъолияти ҷиноятии айбдоршавандагон чораҳо андешида шудаанд, порадиҳандагон аз ҷавобгарии ҷиноятӣ қонунӣ озод карда шудаанд, сарчашмаи ба даст овардани ашёҳои қиматнок, ки ҳамчун пора дода шудаанд, муқаррар карда шудааст, парвандаҳои ҷиноятӣ ё мавод ба пешбурди алоҳида дуруст ҷудо карда шудаанд, ба дигар шарикони ҷиноят, ки боздошт нашудаанд, саривақт айб эълон карда, кофтукови онҳо ба расмият дароварда шудааст ё не.

Дар сурати ғайриқонунӣ рад кардан аз оғози парванда ё беасос қатъ намудани он нисбати порадиҳанда суд метавонад оиди асоснокии чунин қарор дар назди прокурор масъала гузорад.

Судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки баррасии парвандаҳо дар пешбурди алоҳида нисбати порадиҳанда ва порагир танҳо дар сурате имконпазир аст, ки агар он ба ҳамаҷониба, пурра ва ҳолисона тафтиш намудан ва ҳалли парванда ҳалал нарасонад.

4. Судҳо бояд ба инобат гиранд, ки ҳаракатҳои тафтишотӣ оид ба ҷамъовариҳои далелҳо фақат баъд аз оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ гузаронида мешаванд, ба истиснои ҳолатҳое, ки қонунгузор пешбинӣ намудааст (масалан, ҷои рӯй додани ҳодисаро аз назар гузаронидан).

Далелҳое, ки бо вайрон кардани талаботи КМҶ бо роҳи маҳрум кардан ё маҳдуд кардани ҳуқуқҳои иштирокчиёни муҳофизаи ҷиноятӣ, ки бо қонун қафолат дода шудаанд, вайрон кардани тартиби ҷамъовариҳои далелҳо ё дигар қоидаҳои муҳофизаи ҷиноятӣ ҳангоми пешбурди

тосудӣ ё муҳокимаи судии парванда ба даст овардашуда, ба саҳеҳияти маълумотҳои воқеъии бадастовардашуда таъсир расонида бошанд ё имкони таъсиррасонӣ дошта бошанд ғайри қобили қабул ҳисобида мешаванд, аз ҷумла бо асосҳои, ки дар сарҳатҳои 1-7 қисми 1 моддаи 88¹ КМЧ дарҷ шудаанд.

5. Дикқати судҳо ба он равона карда шавад, ки тибқи банди 1 эзоҳ ба моддаи 314 КҶ таҳти мафҳуми шахси мансабдор - субъекти чинояти моддаи 319 ҳамин Кодекс, шахсе шуда метавонад, ки ба таври доимӣ, муваққатӣ ё бо ваколати махсус вазифаи намояндаи ҳокимияти давлатиро амалӣ менамояд, яъне бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои ваколатҳои амрдиҳӣ нисбат ба шахсоне мебошад, ки дар тобеияти хизматиҳои ӯ қарор надоранд, инчунин шахсе, ки вазифаҳои ташкилию амрдиҳӣ, маъмурии хоҷагидориро дар мақомоти ҳокимияти давлатӣ, муассисаҳои давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, ҳамчунин дар субъектҳои хоҷагидори давлатӣ ва дигар субъектҳои хоҷагидоре, ки дар онҳо ҳиссаи давлат на кам аз нисфро ташкил медиҳад, ба таври музднок ё бемузд иҷро менамояд ва шахсони ба онҳо баробаркардашуда мебошанд.

Иҷро намудани вазифаҳои номбаршуда бо ваколати махсус маънои онро дорад, ки шахс вазифаҳои муайянро тибқи қонун (қоромӯзони мақомоти милитсия, прокуратура ва ғайра), санади меъёрӣ, фармон ё амри шахси мансабдори болоӣ ё ин ки мақомот ё шахси мансабдори ваколатдор анҷом медиҳад. Ҷунин вазифаҳо мумкин аст дар давоми вақти муайян ё якқарата ё ин ки бо қори асосӣ якҷоя карда (машваратчиёни халқӣ, аъзоёни комиссияҳои доимии маҳаллии танзими анъана ва ҷашну маросимҳо, комиссияҳои қабули довталабон ба муассисаҳои таълимӣ, комиссияҳои даъвати шаҳрвандон ба хизмати ҳарбӣ ва ғайраҳо) анҷом дода шаванд.

6. Ба сифати намояндагони ҳокимият бояд шахсоне доништа шаванд, ки фаъолияти ҳокимияти қонунгузорӣ, иҷроия ё судиро амалӣ менамоянд, инчунин кормандони мақомоти давлатӣ, назоратӣ ё контролӣ, ки тибқи тартиби бо қонун муқарраргардида нисбати шахсоне, ки аз онҳо вобастагии хизматӣ надоранд, ваколатҳои идоракунии ё ҳуқуқи қабул намудани қарорҳои барои иҷроиши шаҳрвандон ва инчунин аз ҷониби ташкилотҳо, новобаста аз тобеияти идоравиашон ҳатмибударо доро мебошанд (масалан, узви Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, вакили Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, вакили Маҷлиси вакилони халқи вилоят, Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, шаҳр ва ноҳия, аъзои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти иҷроияи ҳокимияти маҳаллӣ, судяҳо, кормандони ваколатдори мақомоти прокуратура, мақомоти андоз, гумрук, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати корҳои дохилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Комитети давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза ба коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, аудиторҳои дар хизмати давлатӣ буда, нозирон ва назоратчиёни давлатӣ, хизматчиёни ҳарбӣ хангоми иҷроиши уҳдадорихоӣ ба онҳо вогузор кардашуда, роҷеъ ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини бехатарӣ ва дигар вазифаҳо, ки хангоми иҷроиши онҳо ба хизматчиёни ҳарбӣ ваколатҳои идоракунии дода мешаванд).

Таҳти мафҳуми шахси мансабдори давлати хориҷӣ дар моддаҳои 319-321 КҶ пешбинигардида шахси дар мақомоти қонунгузор, иҷроия, маъмурий ё судии давлати хориҷӣ ягон мансабро ишғолнамуда (интиҳобгардида ё таъингардида) ва дигар шахсе, ки барои ин мақомоти давлати хориҷӣ ягон функсияи давлатиро иҷро менамояд, фаҳмида мешавад.

Зери мафҳуми шахси мансабдори ташкилоти байналмилалӣ хизматчиӣ ташкилоти байналмилалӣ ё дигар шахсе, ки ваколатдор аст аз номи ин ташкилот фаъолият намояд, фаҳмида мешавад.

Ҳамчун субъекти қисми 3 моддаи 319 КҶ шахсе дар назар дошта шудааст, ки мансабҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, яъне мансабҳои барои иҷрои бевоситаи салоҳияти мақомоти давлатӣ муайяннамудаи Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро ишғол мекунад.

7. Суд бояд дақиқан таҳқиқ намояд, ки шахси барои гирифтани пора ба ҷавобгарӣ кашидашуда, кадом вазифаҳои ташкилию амрдиҳӣ ё маъмурию хоҷагидориро (ба таври доимӣ ё муваққатӣ) иҷро менамуд.

Тахти мафҳуми иҷро кардани вазифаҳои ташкилию амрдиҳӣ - ваколатҳо оид ба амалӣ намудани роҳбарии коллективи меҳнатӣ, доираи муайяни кор, кормандони алоҳида, интиҳоб ва ҷобачогузории кадрҳо, ташкили меҳнати кормандони тобеъ, назорат ва санҷиши риояи интизомии меҳнат, татбиқи чораҳои ҳавасмандгардонӣ ва ҷазои интизомӣ фаҳмида мешавад.

Ба вазифаҳои маъмурию хоҷагидорӣ доштани ваколатҳо доир ба идоракунӣ ва ихтиёрдорӣ молу мулк, маблағҳои пулӣ, ки дар тавозун ва суратҳисоби бонкии ташкилоту муассисаҳо, қисмҳои ҳарбӣ ва зерқисмҳои он дохилшуда, инчунин анҷом додани дигар ҳаракатҳо: қабули қарор дар бораи баҳисобгирии музди меҳнат, мукофот, назорат бурдан аз болои ҳаракати ашёҳои моддӣ қиматнок, муайян сохтани тартиби нигоҳдорӣ онҳо фаҳмида шаванд.

8. Субъекти ҷинояти бо моддаи 319 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда, дар ҳолати ҷой доштани асосҳо, инчунин бояд ҷунин шахси мансабдоре низ эътироф карда шаванд, ки гарчанде барои ба манфиати порадиҳанда ё намояндагони ӯ амалӣ гардонидани ҳаракат (беҳаракатӣ) ваколат надошта бошад ҳам, аммо вобаста ба қудрати мавқеи мансабиаш ба ҷунин ҳаракати (беҳаракатӣ) шахси мансабдори дигар мусоидат карда метавонад ё ин ки барои пуштибонии умумӣ ё саҳлангорӣ дар хизмат пора гирифтааст. Дар ҳукм бояд дарҷ намуд, ки ҷунин ҳаракат (беҳаракатӣ) маҳз дар ҷи ифода ёфтааст.

Тахти мафҳуми мавқеи мансабӣ, ки ба анҷом додани ҳаракатҳои муайян ба манфиати порадиҳанда аз ҷониби шахсони мансабдори зикргардида мусоидат намудаанд, бояд аз ҷумла аҳамият ва обурӯю эътибори вазифаи ишғолнамуда, тахти тобеият қарор доштани дигар шахсони мансабдор, ки нисбатан аз ҷониби порагир роҳбарӣ амалӣ мегардад, фаҳмида шаванд. Дар баробари ин, мақомоти тафтишоти пешакӣ ва судҳо бояд ба назар гиранд, ки истифода бурдани муносибатҳои шахсиро, агар онҳо ба вазифаи ишғолнамуда алоқаманд набошанд, ҳамчун истифодабарии мавқеи мансабӣ доништа намешаванд.

Зери мафҳуми пуштибонии умумӣ дар хизмат, мумкин аст, аз ҷумла ҳаракатҳои марбут ба ҳавасмандкунии номуносиб, беасос дар вазифаи худ гузоштан ё ба вазифаи баланд гузаронидан, анҷом додани дигар ҳаракатҳои, ки зарурат надоштанд, фаҳмида шаванд.

Тахти мафҳуми саҳлангорӣ дар хизмат масалан, аз ҷониби шахси мансабдор наандешидани чора барои бартараф намудани камбудихо ё норасогиҳо дар фаъолияти хизмати порадиҳанда ё намояндагони ӯ, безъатиной зоҳир намудан ба кирдори ғайриқонунӣ ӯ, фаҳмида мешавад.

9. Судҳо бояд ба эътибор гиранд, ки кормандони мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунӣ, муассисаҳои давлатие, ки дар он ҷо вазифаҳои касбӣ ё техникиро анҷом медиҳанд ва ба вазифаҳои ташкилию амрдиҳӣ ё маъмурию хоҷагидорӣ мансуб намебошанд, субъекти гирифтани пора шуда наметавонанд.

10. Шахсоне, ки ба таври доимӣ, муваққатӣ, ё бо ваколати махсус вазифаҳои ташкилию амрдиҳӣ ё маъмурию хоҷагидориро дар корхонаи тичоратӣ ё дигар корхона новобаста аз шакли моликият ё корхонаи ғайритичоратие, ки мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунӣ, муассисаи давлатӣ намебошад ва инчунин ваколатдороне, ки тибқи шартнома манфиати давлатро дар мақомоти идоракунӣ ҷамъиятҳои саҳҳомӣ (ширкатҳои хоҷагидорӣ), ки қисми саҳмияи онҳо (ҳисса, амонат) моликияти давлат мебошад, намояндагӣ мекунанд, шахсони мансабдор эътироф карда намешаванд ва дар сурати ғайриқонунӣ гирифтани ашёи қиматнок ё истифодаи хизматрасонӣ барои анҷом додани ҳаракат (беҳаракатӣ) ба манфиати ришвадиҳанда, бинобар ишғол намудани мавқеи хизматиаш, бояд тибқи моддаи 279 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида шаванд.

11. Мавриди ҳал намудани масъала оиди дар ҳаракати шахс мавҷуд будани аломати ҷинояти бо моддаи 279 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда, судҳо бояд ба назар гиранд, ки тахти мафҳуми корхонаи тичоратӣ тибқи моддаи 50 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкилоте (шахси ҳуқуқие) фаҳмида мешавад, ки мақсади асосии фаъолияти он ба даст овардани фоида мебошад (масалан, ширкату ҷамъиятҳои хоҷагидорӣ, кооперативҳои тичоратӣ, корхонаи воҳид). Ҳамзамон, бояд дар назар дошт, ки корхонаи воҳид ташкилоти тичоратӣ буда, ҳуқуқи ба молу мулки вобастакардаи молик (муассис), ки нисбати он ӯ танҳо фаъолияти хоҷагидорӣ ё

идоракунии оперативиро ба амал мебарорад, соҳиб шуданро надорад (моддаҳои 125, 127 КҶ Қумҳурии Тоҷикистон).

Таҳти мафҳуми ташкилоти ғайритичоратӣ, ки тобеи мақомоти ҳокимияти давлатӣ ё мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва муассисаи давлатӣ намебошад, тибқи қонунгузорию граждании кооператсияи матлубот ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ё ташкилоти динӣ, фондҳои хайрия ва дигар фондҳо ва инчунин муассисае, ки аз ҷониби молик барои амалӣ гардонидани вазифаҳои идоракунии, иҷтимоӣ - фарҳангӣ ё дигар фаъолияти хусусияти ғайритичоратӣ дошта таъсис дода шудааст, фаҳмида мешаванд (моддаҳои 50, 132 КҶ Қумҳурии Тоҷикистон).

12. Судҳо бояд ба инбат гиранд, ки ҷавобгарии ҷиноятии миёнарав дар гирифтани, додани пора бо дарназардошти ҳолатҳои воқеии қор ва нақши ӯ дар ин ҷиноятҳо танҳо дар ҳолатҳои бо моддаи 36 КҶ Қумҳурии Тоҷикистон пешбинӣшуда ба амал меояд.

13. Тибқи мафҳуми қонун предмети пора ё ришвадиҳии тичоратӣ дар баробари маблағҳои пулӣ, қоғазҳои қиматнок ё дигар амвол инчунин фоида ё хизматрасонии хусусияти моддидошта, ки беподош расонида мешаванду аммо бояд пардохт карда шаванд (пешниҳод намудани роҳхатҳои сайёҳатӣ, таъмири манзили истиқоматӣ, сохтмони бӯстонсарой ва ғайра), шуда метавонанд. Таҳти мафҳуми фоидаи хусусияти моддидошта бошад паст кардани арзиши молу мулки додамешуда, объектҳои хусусишаванда, кам кардани пардохти иҷора, маблағи фоизи истифодаи ссудаи (қарзи) бонкӣ, фаҳмида мешавад. Дар ҳукм бояд ба фоида ва хизматрасонии хусусияти моддидошта, баҳои маблағӣ дода шавад.

Инчунин ба суд лозим аст, ки дар ҳукм қайд намояд, ки барои иҷроиши кадом ҳаракати мушаххас (беҳаракатӣ) шахси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар қорхонаи тичоратӣ ё дигар қорхона анҷом медиҳад, пора ё предмети ришвадиҳии тичоратино аз шахси манфиатдор гирифтааст. Вақти додани онҳо (то ё баъди содир намудани ҳаракат (беҳаракатӣ) ба манфиати шахси порадиҳанда ё ришвадиҳанда) ба банду бастии кирдори содиршуда таъсир намерасонад.

Агар фоидаи моддӣ дар намуди маблағи пулӣ ё дигар ашёҳои қиматнок, расонидани хизматрасонии моддӣ, ки ба ҳешовандон ва шахсони наздики шахси мансабдор бо розигии ӯ пешниҳод гардида бошад ё ин ки ӯ ба ин монегӣ накарда, ваколати хизматию худро ба фоидаи порадиҳанда истифода бурда бошад, он гоҳ ҳаракатҳои шахси мансабдор бояд ҳамчун гирифтани пора банду баст карда шаванд.

14. Ба судҳо тавзеҳот дода шавад, ки таҳти мафҳуми ҳаракати (беҳаракатӣ) шахси мансабдор, ки ба фоидаи порадиҳанда амалӣ мегардад, бояд чунин ҳаракатҳои фаҳмида шаванд, ки шахси мансабдор ба онҳо ваколат дошт ё вазифадор буд, ки мутобиқи ваколатҳои хизматию ба души ӯ вогузоргардидаро иҷро намояд. Таҳти мафҳуми ҳаракатҳои ғайриқонунии шахси мансабдор бошад, ҳаракатҳои ғайриҳуқуқие, ки аз ваколати хизматиаш барнамеоянд ё ин ки бархилофи манфиати хизматӣ амалӣ гардонидани шудааст ва инчунин ҳаракатҳои, ки аломати ҷиноят ё дигар ҳуқуқвайронкуниро дар бар мегиранд, фаҳмида мешавад.

15. Додани пора ё мукофоти ғайриқонунӣ ҳангоми ришвадиҳии тичоратӣ, ҳамчунин гирифтани он аз ҷониби шахси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар қорхонаи тичоратӣ ё дигар қорхона анҷом медиҳад, аз лаҳзаи қабули ҳатто як қисми ашёи қиматноки додамешуда, хотимаёфта доништа мешаванд.

Дар ҳолате, ки шахси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар қорхонаи тичоратӣ ё дигар қорхона анҷом медиҳад, гирифтани предмети пора ё ришваи тичоратино рад намуда бошад, порадиҳанда ё шахсе, ки предмети пора ё ришваро медиҳад, барои сӯиқасд ба ҷинояти бо моддаи 320 КҶ Қумҳурии Тоҷикистон ё ин ки бо қисми дахлдори моддаи 279 КҶ Қумҳурии Тоҷикистон пешбинӣшуда ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

Агар додани ашёи қиматдори маслиҳатгардида бо сабабҳои аз иродаи шахсе, ки кӯшиш мекарданд предмети пора ё ришваро диҳанд ё гиранд вобастанабуда, анҷом наёфта бошад, кирдори содирнамудаи онҳо бояд ҳамчун сӯиқасд ба гирифтани ё додани пора ё мукофоти ғайриқонунӣ ҳангоми ришвадиҳии тичоратӣ банду баст карда шавад.

Нияти изҳорнамудаи шахс дар бораи додани (гирифтани) маблағи пулӣ, қоғазҳои қиматнок, дигар молу мулк ё пешниҳод намудани имконияти ғайриқонунӣ истифода бурдани

хизматрасонии хусусияти моддӣ дошта, таркиби чиноятро оиди сӯикасди гирифтани ё додани пора ё ришвадиҳии тичоратӣ ташкил намедихад, агар шахс барои амалӣ гардонидани ин нияташ ягон ҳаракатҳои мушаххасро иҷро накарда бошад.

16. Хусусияти хоси пешбурди парвандаҳои марбут ба чиноятҳои гирифтани додани пора ва ришвадиҳии тичоратӣ дар ошкор кардан, ёфта гирифтани ва ҳамчун далели шайъӣ эътироф намудани предмети пора ва ришвадиҳии тичоратӣ зоҳир мегардад. Аз ин рӯ ба мақомоти анҷомдиҳандаи тафтишоти пешакӣ зарур аст, ки чиҳати ошкор кардан, ёфта гирифтани ва ҳамчун далели шайъӣ ба парванда ҳамроҳ намудани предмети пора ва ришвадиҳии тичоратӣ тамоми чораҳои бо Қонуни муруфиавии чиноятӣ пешбинигардидаро андешанд.

17. Шахси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тичоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳанду ба корманди зертобеи хизматиаш барои анҷом додани ҳаракати (беҳаракатӣ) хостааш ба манфиати худ ё ташкилоти худ, ба шахси мансабдори дигар пора доданро таклиф менамоянд, бо қисми дахлдори моддаи 320 ҚЧ Қумҳурии Тоҷикистон, ҳамчун иҷрокунандаи чиноят, корманди супориши ўро иҷронамуда бошад, ҳамчун шарикӣ дар додани пора ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Шахси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тичоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳанд ба корманди зертобеи хизматиаш барои ноил гардидан ба ҳаракати (беҳаракатӣ) мехостааш ба манфиати ташкилоти худ таклиф менамоянд, ки ба шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тичоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳанд, маблағи пулӣ, қоғазҳои қиматнок, дигар молу мулкро диҳанд, бо қисми якум ё дууми моддаи 279 ҚЧ Қумҳурии Тоҷикистон ҳамчун иҷрокунандаи чиноят, корманди супориши ўро иҷронамуда бошад, ҳамчун шарикӣ ришвадиҳии тичоратӣ ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

18. Банду бастии гирифтани додани пора ё мукофоти моддӣ ҳангоми ришвадиҳии тичоратӣ бо аломати такрорӣ содир намудани ҳамон як чиноятро на камтар аз ду маротиба ифода менамояд, агар мӯҳлати ба ҷавобгарии чиноятӣ кашидан барои чиноятҳои қаблӣ нагузашта бошад ё ин ки доғи судӣ барои чунин чинояти қаблан содирнамуда бардошта ё барҳам нахӯрда бошад.

Гирифтани ва додани пора ё мукофоти ғайриқонунӣ ҳангоми ришвадиҳии тичоратӣ дар якҷанд марҳила барои иҷро намудан ё иҷро накардани ҳаракатҳои, ки ба вуқӯъ омадани натиҷаи дилхоҳро таъмин менамояд ва ҳамчунин додани пора ё предмети ришва ба гурӯҳи шахсони мансабдор ё шахсоне, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тичоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳанд ва чиноятро бо маслиҳати пешакӣ ё дар ҳайати гурӯҳи муташаккил содир намудаанд, ҳамчун чинояти такроран содиршуда эътироф карда намешавад.

Дар мавриди мунтазам додани ашёҳои қиматдор ва хизматрасонии хусусияти моддӣ ба шахси мансабдор барои пуштибонии умумӣ ё сахлангорӣ дар хизмат, суд бояд санҷида барояд, ки оё ин кирдорҳоро қасди умумӣ ва мақсади ягонаи порадиҳанда дар бар мегирад ё не. Ҳангоми мавҷуд набудани аломати такрорӣ ҳаракатҳои мазкур, бояд ҳамчун чинояти давомдор бо қисми 1 моддаи 320 ҚЧ Қумҳурии Тоҷикистон банду баст карда шаванд. Ҳамчунин, дар сурати мавҷуд набудани аломати такрорӣ, мунтазам гирифтани молу мулки қиматдори зикргардида, дар намуди пора бояд бо қисми 1 моддаи 319 ҚЧ Қумҳурии Тоҷикистон, ҳангоми мавҷуд будани асосҳо бошад бо қисмҳои 3 ё 4 ҳамин модда банду баст карда шаванд.

19. Гирифтани пора ё предмети ришвадиҳии тичоратӣ дар сурате бо маслиҳати пешакӣ аз ҷониби гурӯҳи шахсони доништа мешавад, ки агар дар чиноят ду ва зиёда шахсони мансабдор ё ду ва зиёда шахсоне, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тичоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳанд, иштирок карда, қаблан барои якҷоя содир намудани чинояти мазкур бо истифодаи мавқеи хизмати худ маслиҳат кардаанд. Дар ин маврид аҳамият надорад, ки кадом маблағро ҳар яке аз ин шахсон гирифтаанд.

Тибқи қонун (моддаи 39 ҚЧ Қумҳурии Тоҷикистон) гурӯҳи муташаккил бо устувории худ, дараҷаи баланди муташаккилӣ, тақсимоти нақшҳо, мавҷудияти ташкилкунанда ва роҳбар, ифода меёбад. Аз ин лиҳоз, ба гурӯҳи муташаккил метавонанд шахсе дохил шаванд, ки шахсони мансабдор ва вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тичоратӣ ё дигар корхона анҷоммедода набуда, қаблан барои содир намудани як ё якҷанд чиноят муттаҳид шудаанд. Дар

ин ҳолат иштирокчиёни гурӯҳи муташаккил мутобиқи талаботи қисми 8 моддаи 39 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешаванд. Бинобар ин ҷиноят аз лаҳзаи қабули пора ё мукофоти ғайриқонунӣ ҳангоми ришвадиҳии тиҷоратӣ аз ҷониби ақаллан яке аз шахсони мансабдор ё шахсоне, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тиҷоратӣ ё дигар корхонаҳо анҷом медиҳанд, хотимаёфта доништа мешавад.

20. Таҳти мафҳуми тамаъҷӯӣ, аз ҷониби шахси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тиҷоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳад, талаб намудани додани пора ё мукофоти ғайриқонунӣ дар намуди маблағи пулӣ, қоғазҳои қиматнок, дигар молу мулк ҳангоми ришвадиҳии тиҷоратӣ, зери таҳдиди содир намудани ҳаракатҳое, ки метавонанд ба манфиатҳои қонунии шахрванд зарар расонанд ё охириро ба чунин вазъият гузоранд, ки ӯ маҷбур мешавад пора диҳад ё ришвадиҳии тиҷоратиро бо мақсади пешгирии оқибатҳои зарарнок ба манфиатҳои бо қонун ҳифзшавандааш амалӣ намояд, фаҳмида мешавад.

21. Бо назардошти он, ки банду бастии ҷиноят аз андозаи пора вобастагӣ дорад, бояд ба ҳар як предмети додашуда ё хизмати расонидашуда дар асоси арзиши ҳақиқии предмет, нарху наво ё тарифи хизматрасонӣ дар маҳалли мазкур ё дар лаҳзаи содир намудани ҷиноят ҷойдошта, дар ҳолати мавҷуд набудани онҳо бошад, дар асоси ҳулосаҳои коршиносони судӣ баҳои арзишӣ (пулӣ) дода шавад.

Агар пора ба миқдори калон қисм ба қисм гирифта шуда бошад, вале ин ҳаракатҳо лаҳзаҳои як ҷинояти давомдорро ифода намоянд, кирдори содиргардида бояд ҳамчун гирифтани пора ба миқдори калон банду баст карда шавад.

22. Дар сурати аз ҷониби шахсе, ки мансаби давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ишғол менамояд, ҳамчунин аз тарафи сардори мақомоти худидоракунии маҳаллӣ гирифтани пора ташкилкунанда, таҳриқкунанда ва ёрдамчӣ чун шарикони ҷинояти мазкур бо моддаи 36 ва қисми 3 моддаи 319 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

23. Аломатҳои бандубасткунандае, ки хавфнокии баланди ҷамъиятӣ доштани гирифтани пора ё ришвадиҳии тиҷоратиро ифода мекунанд (тамаъҷӯӣ, содир намудани ҷиноят аз ҷониби гурӯҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ ё гурӯҳи муташаккил ва ғайра) бояд ҳангоми баҳои ҳуқуқӣ додан ба ҳаракатҳои шарикони гирифтани пора ё мукофоти ғайриқонунӣ ҳангоми ришвадиҳии тиҷоратӣ ба инобат гирифта шаванд, агар ҳолатҳои мазкурро қасди онҳо дар бар гирифта бошад.

Дар баробари ин, ҳангоми банду баст намудани ҳаракатҳои шарикони ҷиноят, ҳолатҳое, ки шахсияти дигар иштирокчиёни кирдорро тавсиф медиҳад (масалан, такроран додан ё гирифтани пора, ришвадиҳии тиҷоратӣ), бояд ба инобат гирифта нашаванд.

24. Ҷавобгарӣ барои гирифтани ва додани пора ё ришвадиҳии тиҷоратӣ ҳамзамон ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашиданро барои ҳаракатҳое, ки ҷинояти мустиқиломро ташкил медиҳанд, истисно намекунад. Дар чунин ҳолатҳо кирдори содирнамуда аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо бояд банду баст карда шавад.

Агар порегир ба манфиати порадиҳанда ё намояндагони ӯ, ҳаракатҳои ғайриқонуниро, ки таркиби ҷинояти дигарро ташкил мекунад, содир намуда бошад, бояд барои маҷмуи ҷиноятҳои бо қисми 2 моддаи 319 ва моддаи дахлдори КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон (сӯиштифода аз ваколатҳои мансабӣ, ғайриқонунӣ озод кардан аз ҷавобгарии ҷиноятӣ, сохтакорӣ далелҳо ва ғайра) ба ҷавобгарӣ кашида шавад.

25. Аз ҷониби шахси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тиҷоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳад, гирифтани маблағи пулӣ, қоғазҳои қиматнок ва дигар ашёҳои қиматдор гӯё барои содир намудани ҳаракате (беҳаракатие), ки онро ӯ аз сабаби мавҷуд набудани ваколатҳои хизматӣ ё имконнопазир будани истифодабарии мавқеи хизмати худ наметавонад амалӣ гардонад, ҳангоми ҷой доштани қасд барои гирифтани ашёҳои қиматдори номбурда, бояд ҳамчун қаллобӣ бо моддаи 247 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон банду баст карда шавад.

Дар чунин ҳолатҳо соҳиби ашёҳои қиматдор барои сӯиқасд ба додани пора ё ришвадиҳии тиҷоратӣ ба ҷавобгарӣ кашида мешавад, агар додани ашёҳои қиматдор ба мақсади аз ҷониби шахсони қайдгардида амалӣ намудани ҳаракатҳои (беҳаракатӣ) хоҳишнамудаи ӯ, равона шуда

бошад.

26. Агар шахс аз ягон кас маблағи пулӣ ё дигар ашёҳои қиматдорро гӯё барои ба шахси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тижоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳад, ба сифати пора ё предмети ришвадиҳии тижоратӣ додан, гирифта, аммо ин ниятро амалӣ кардани набуд ва онҳоро азони худ карда бошад, кирдори содирнамудаи ӯ бояд ҳамчун қаллобӣ банду баст карда шавад. Дар чунин ҳолат ҳаракатҳои соҳиби ашёҳои қиматдор ҳамчун сӯиқасд ба додани пора ё ришвадиҳии тижоратӣ банду баст карда мешаванд. Ҳамзамон, шахси мушаххаси мансабдор ё шахсе, ки вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тижоратӣ ё дигар корхона анҷом медиҳад ва пора ё муқофоти ғайриқонунӣ ҳангоми ришвадиҳии тижоратӣ бояд ба ӯ дода мешуд, номбар карда шудаанд ё не, аҳамият надорад.

27. Судҳоро зарур аст ба инобат гиранд, ки мавриди ҳалли масъалаи аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод намудани шахсе, ки дар бораи ба шахси мансабдор додани пора, ё дар хусуси ғайриқонунӣ додани маблағи пулӣ, қоғазҳои қиматнок, дигар молу мулк ба шахси вазифаҳои идоракуниро дар корхонаи тижоратӣ ё дигар корхона анҷом меод, ба мақомоте, ки ҳуқуқи оғоз намудани парвандаи ҷиноятиро дорад хабар расонидааст, дар назар доштан лозим аст, ки хабари расонидашуда (ба тариқи хаттӣ ё шифоҳӣ) новобаста аз ангезаҳои ба асосгирифтаи арзқунанда, бояд ихтиёрий эътироф карда шавад. Дар сурате, ки додани пора ё ришвадиҳии тижоратӣ ба мақомоти ҳокимият маълум бошад, хабари баъдан дар ин хусус расонидашуда, ихтиёран эътироф карда намешавад.

28. Маблағи пулӣ ва дигар ашёҳои қиматдори ёфта гирифташуда, ки предмети пора ё ришвадиҳии тижоратӣ мебошанд ва далелҳои шайъӣ эътироф гардидаанд, дар асоси муқаррароти КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун бо роҳи ҷиноят ба дастовардашуда, ба ғайридаи давлат гузаронида мешаванд.

29. Аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод намудани порадиҳанда ё шахсе, ки ришвадиҳии тижоратиро анҷом додааст, бо асосҳои ихтиёран дар бораи содир шудани ҷиноят хабар расонидан, маънои дар ҳаракатҳои шахсонӣ мазкур мавҷуд набудани таркиби ҷиноятро надорад. Аз ин рӯ, онҳо ҷабрдида эътироф карда намешаванд ва барои баргардонидани ашёҳои қиматдори ба сифати пора ё предмети ришвадиҳии тижоратӣ додашуда ҳуқуқи талабгор шудан надоранд ва ин ашёҳо ба онҳо баргардонидани намешаванд.

Дар ҳолатҳое, ки агар нисбати шахс оиди додани пора ё ғайриқонунӣ додани маблағҳои пулӣ, қоғазҳои қиматнок, дигар молу мулк дар намуди ришвадиҳии тижоратӣ талабот арз шуда, то додани онҳо шахс ба мақомоте, ки ҳуқуқи оғоз кардани парвандаи ҷиноятиро дорад, ихтиёран хабар расонида бошад додани маблағҳои пулӣ, қоғазҳои қиматноку дигар молу мулк, бо мақсади бо далели шайъӣ дастгир кардани шахсе, ки чунин талаботро пешниҳод намудааст, таҳти назорати мақомоти мазкур ба амал бароварда шуда бошад, маблағҳои пулӣ ва дигар амвол ба ғайридаи давлат дода намешавад. Дар чунин ҳолатҳо маблағи пулӣ ва дигар ашёҳои қиматдор, ки предмети пора ё ришвадиҳии тижоратӣ мебошанд, бояд ба соҳибаш баргардонидани шаванд.

Агар ҳангоми гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ маблағи пулӣ аз суратҳисоби махсуси мақомоти таъкиби ҷиноятӣ сарф карда, оид ба парванда ҳамчун далели шайъӣ эътироф шуда бошад, ба ин мақомот баргардонидани мешавад.

30. Ба судҳо тавзеҳот дода шавад, ки субъекти иғвои порадиҳӣ (моддаи 321 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон) метавонад ҳар гуна шахсе бошад, ки бо қасди бевосита бо мақсади сохтани далелҳои сунъӣ оид ба содир гардидани ҷиноят амал намудааст. Ҷинояти мазкур аз лаҳзаи кӯшиши додани маблағи пулӣ ё дигар ашёҳои қиматдор ё ин ки кӯшиши расонидани хизмати хусусияти моддидошта, хотимаёфта ба ҳисоб меравад. Ҳангоми ҳалли масъалаи мавҷуд будани таркиби ҷинояти мазкур, суд бояд санҷида барояд, ки дар бораи қабули предмети пора бо шахси мансабдор маслиҳати пешакӣ ҷой дошт, ё не.

Дар сурати мавҷуд набудани чунин маслиҳат ва даст кашидан аз гирифтани предмети пора, шахсе, ки бо мақсади сохтани далелҳои сунъӣ оид ба содир гардидани ҷиноят кӯшиш намудааст, предмети номбурдари супорад, бояд бо моддаи 321 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида шавад.

Гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустуҷӯи аз ҷониби мақомоти ваколатдор вобаста ба санчиши ариза дар бораи тамаъҷӯии пора ё мукофоти моддӣ ҳангоми ришвадиҳии тичоратӣ, ки бо қонунгузории ҷумҳурӣ пешбинӣ шудаанд, иғвои порадиҳӣ ба ҳисоб намеравад.

Агар иғвои порадиҳӣ аз ҷониби шахси мансабдор бо истифодаи мавқеи хизматиаш содир шуда бошад, кирдори содирнамудаи ӯ иловатан бо моддаи 314 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон банду баст карда мешавад.

31. Дар вақти баррасии парвандаҳои марбут ба ҷиноятҳои гирифтани додани пора ва ришвадиҳии тичоратӣ, судҳо бояд талаботи қонунро оид ба фардиқунонидани ҷазо қатъиян риоя намоянд, то ки ҳолатҳои ба гунаҳгори ин ҷиноятҳо таъин намудани чораҳои ҷазо, чи аз ҷиҳати сабуқӣ ва чи аз ҷиҳати вазниниаш ба кирдори содиргардида номувофиқ, истисно шаванд. Дар баробари ин, бояд талаботи қонун оид ба татбиқи мусодираи молу мулк ҳамчун чораи иловагии ҷазо барои гирифтани пора ва миёнаравӣ дар порагирӣ бо аломатҳои бандубасткунанда, бемайлони риоя карда шавад. Таъин накардани мусодираи молу мулк, танҳо бо асосҳои дар моддаи 63 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон нишондода, имконпазир мебошад.

Мутобиқи моддаи 50 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба судҳо зарур аст, нисбати шахсе, ки дар гирифтани пора ва ришвадиҳии тичоратӣ маҳкум шудаанд, масъалаи татбиқ намудани чораҳои ҷазои иловагиро дар намуди маҳрум кардан аз ҳуқуқи ишғоли мансабҳои муайян ё машғул шудан бо фаъолияти муайяно, ки дар моддаҳои 279 ва 319 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар гардидаанд, муҳокима намоянд.

32. Мавриди дида баромадани парвандаҳо оид ба гирифтани додани пора ва ришвадиҳии тичоратӣ, дар сурати мавҷуд будани асосҳо суд бояд таъиноти (қарорӣ) хусусӣ бароварда, диққати мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ё шахсони мансабдорро ба ҳолатҳои аз рӯи қор ошқор кардашудаи вайронкунии қонун, сабабу шароитҳои, ки ба содир гардидани ҷиноятҳои зикргардида, мусоидат кардаанду дидани чораҳои дахлдорро талаб менамоянд, ҷалб кунанд.

Бо назардошти хусусияту дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ҷиноятҳои марбут ба гирифтани додани пора ва ришвадиҳии тичоратӣ ба судҳо зарур аст, таҷрибаи баррасии парвандаҳои зикргардидаро мунтазам ҷамъбаст намуда, хатогҳои дар вақти дида баромадани парвандаҳо роҳ додашударо сари вақт ошқор карда, оиди бартараф намудани онҳо чораҳои дахлдор андешида, бо мақсади пешгирии содир гардидани ҷиноятҳои нав қорҳои фаҳмондадиҳиро ба роҳ монанд.

Ҳамчунин, бобати пешгирӣ ва бартараф намудани сабаб ва омилҳои содиршавии ин қабил ҷиноятҳо ва баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳоли судҳо бояд дар ташкилоту қорхонаҳо муурофияҳои сайёри судӣ гузаронанд.

33. Ба судҳои марҳилаҳои қассатсионӣ назоратӣ тавзеҳот дода шавад, ки назоратро ҷиҳати ҳамаҷониба, пурра ва ҳолисона тафтиш қардани ҳолатҳои қор, сари вақт баррасӣ намудани парвандаҳо, қонунӣ ва асоснокии санадҳои судии қабулгардида оид ба парвандаҳои ҷинояти марбут ба гирифтани додани пора ва ришвадиҳии тичоратӣ пурзӯр намоянд.

34. Бо қабули Қарори мазкур Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 04 июни соли 1992 таҳти №6 «Дар бораи таҷрибаи судӣ бо парвандаҳои марбут ба гирифтани додани пора» аз эътибор соқит доништа шавад.

**Раиси Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Н. Абдуллоев

**Котиби Пленум,
Судьяи Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

М. Саидов